

KT Irja-Kaisa Lakkala

JUHLAPUHEENI MARJETAN JUHLAAN 23.7.2017

Arvoisa Marjetanjuhlaan kokoontunut juhlaväki. Esitän omasta puolestani valitteluni siitä, että ministeri Raimo Sailas ei päässyt pitämään tänne kovasti odottamaansa juhlapuhetta. Joskus kuitenkin tulee esteitä, joille emme mitään voi. Itse tuon terveiset tähän tilaisuuteen Suomen Kotiseutuliitosta sekä omasta kotiseutuyhdistyksestäni Sodankylä-Seura ry:stä. Aivan kuin Totto ry:n, jonka puheenjohtajan kutsu- mana tämän puheeni pidän, myös Sodankylä-Seuran yhtenä merkittävänä toimintakohteena on museo, Sodankylän kotiseutumuseo. Meidän museomme päärakennuksen käyttöönotosta tulee viiden vuoden päästä kuluneeksi se 60 vuotta, joka tänään täällä Pöykkölässä on Totto ry:n museotoiminnan juhlan aihe. Lämpimät onnittelut kuuden vuosikymmenen ansiokkaasta työstä! Ojennan puheeni lopuksi Sodankylä-Seuran tervehdysten. Oma museommekin sijaitsee tämän Kemijoen sivuhaaran, Kitisen törmällä, joten samojen vesien huilaamista olemme siellä meidän museon pihalla seuranneet, jotka nyt virtaavat tässä oitisemme.

Yhtä päivää vaille 40 vuotta sitten tässä samassa juhlassa Eila Jokela oli puhunut aiheesta Yksi on kotiseutu. Hän vertasi kotiseutua lapsen asemaan perheessä todeten, että vain yksi lapsista on esikoinen, jota äiti sellaisenaan rakastaa, kiintymystensä esikoisoikeudella. Niinpä hän totesi, että vain yksi on kotiseutu, jonka ei välttämättä tarvitse olla syntymäpaikka eikä se löydy hakemalla. Hänelle se kotiseutu oli kiistatta Rovaniemi, vaikka tuolloin hän oli jo vuosikymmeniä asunut muualla. Jos nyt jokaiselta teiltä kysyisin, minkä koette kotiseuduksenne, aika moni vastaisi Eila Jokelan tavoin. En aio sitä kysyä, mutta käyttäkää kymmenisen sekuntia siihen, että mietitte, mitä vastaisitte, jos tuota asiaa tänään kysyttäisiin.

Minulla oli kouluaikana hyvä ystävä, joka vasta yläasteen kahdeksannella luokalla oli muuttanut Sodankylään. Hän katseli joskus minun senaikaista sairausvakuutuskorttiani, joka oli pahvinen ja johon oli kirjoitettu kotikunta. Hän sanoi kadehtivansa minua siitä, että minun kortissani luki ainoastaan Sodankylä. Hän näytti omaansa, jossa oli neljän muunkin paikkakunnan nimet. Itse en osannut tuolloin asiaa pohtia enkä ymmärtänyt, mitä kadehtimista siinä on, että on koko siihenastisen elämänsä asunut syntymäkotikunnassaan. No, minun kohdallani tilanne ei ole siitä kummentunut. Vaikka opinnot ovat vieneet tänne Rovaniemelle Lapin korkeakouluun, myöhemmin Lapin yliopistoon ja pariin otteeseen myös Oulun yliopistoon, on Sodankylä kotikuntana säilynyt. Tällaisessa tilaisuudessa tohdin senkin tunnustaa, että puolisoni Alpon kanssa asumme lapsuuskodissani, josta omat kolme lastammekin ovat kouluteillensä lähteneet. Siellä me talvisydämen ajan porojammekin hoidamme. Minun on helppo vastata, että kotiseutuni on Sodankylä ja siellä vielä tarkennetummin Sattasjokivarsi, Asentopalo.

Nykyaikana tällainen syntymäpaikkaan sitoutuminen ja pelkästään siitä kotiseutuna puhuminen on kuitenkin käynyt harvinaisemmaksi. Kotiseutukäsite on monipuolistunut. Suomen Kotiseutuliitossa niin toiminnanjohtaja Rütta Vanhatalo, järjestöpäällikkö Liisa Lohtander kuin valtuuston puheenjohtaja Janne Vilkunakin ovat ottaneet tavakseen esitellä erikseen syntymäpaikkansa, kotipaikkansa, kotiseutunsa tai jopa juurensakin. Tällä he ilmaisevat, että ihminen voi olla monipaikkainen. Arvelen, että monipaikkaisuutta löytyy myös teistä juhlayleisöistä. Olenko oikeassa?

Kotiseututyötä on Suomessa harjoitettu pitempään kuin maamme on ollut itsenäinen. Vaikka Suomi ei ollut itsenäinen valtio, haluttiin perustaa yhdistyksiä pelastamaan kansamme perinteen keruuta ja säilyt-

tämistä, haluttiin kerätä tietoa tästä kansasta, joka toisen vallan alla asusti. Tällaisella työllä haluttiin kohottaa kansallista itsetuntoa, joka oli tarpeen erityisesti synnyinmaamme ensimmäisinä vapauden vuosina. Itsenäisyyden ajan vuosikymmeninä kotiseututyö on pysynyt hereillä, mutta sen into ja palo on eri vuosikymmeninä ollut erilaista, muutoksen alla. Kuten edellä mainitsin, myös kotiseudun käsite on muuttunut. Sen merkitys ei kuitenkaan ole mihinkään kadonnut ja kiinnostus kotiseutuun ja kotiseututyöhön on viime vuosina lisääntynyt. Kotikunnassani tämä lisääntyvä kiinnostus on näkynyt muun muassa jo melkein joka sivukylästä kirjoitettujen kylähistoriakirjojen julkaisemisena. Tällainen tutkimusharrastus ja tavallaan tutkijoiden apuna toimiminen on ollut yleistä kotiseututyölle koko ajan. Meillä on nyt myös muutaman vuoden ajan ollut käynnissä Kylä kuvaa -hanke, jossa paikallisten ammattilaisten huolehtiessa teknisestä toteutuksesta, tehdään kylistä elokuvia, joihin kylätoimijat valitsevat kylälle ominaisimmat kuvattavat kohteet, paikat ja tapahtumat.

Aikaisemmin kotiseuturakkaus yhdistettiin maalaisromantiikkaan. Kotiseutuna ei kuitenkaan tarvitse olla pelkästään maalaiskylä tai -kunta. Olemmehan mekin täällä koolla lähellä kaupungin keskustaa. Ja esimerkiksi, kaksi vuotta sitten valtakunnalliset kotiseutupäivät pidettiin Espoossa, joka on sekin monen kotiseutu. Suomen Kotiseutuliiton hallituksen jäsen Tuula Salo kirjoittaa uunituoreessa Kotiseutu 2017 -teoksessa näin: ”Kun asuu pääkaupunkiseudulla, niin kotiseututunne on yhtä voimakas kuin asuessa missä tahansa ympäristössä.” Niin, isänmaassamme riittää kotiseutua koko maan laajuisesti – ja se monipaikkaisuus laajentaa kotiseutukäsitteen koskettamaan myös maamme rajojen ulkopuolisia alueita. Kotiseutukäsite liikkuu paikassa ja ajassa, mutta hyvä on, että on jostakin kotoisin. Tai niin kuin met pohojosessa ruukaamma kysyä: ”Mistä solet pois?”

Suomen Kotiseutuliitolla on oma Suomi100-juhlavuoden ohjelmakokonaisuus, joka kulkee nimellä Rakkaudesta kotiseutuun. Liitto on määritellyt painopisteiksi Kotiseututyölle 100-vuotiaassa Suomessa seuraavat:

- kulttuurisesti monimuotoinen Suomi ja suomalaisuus
- asukkaiden osallisuuden vahvistaminen
- uudet toimintamuodot kotiseututyössä

Noista kotiseututyön aloittamisen ajoista Suomi ja täällä asuva kansa on muuttunut monella tavalla. Olin toukokuussa Hämeenlinnassa Sulasolin Laulu- ja soittojuhlilla. Avajaisissa lauloimme Hämäläisten laulun, mutta neljättä säkeistöä ei laulettu. Siinähan lauletaan Hämeen immestä, joka on valkotukkainen, sinisilmä neitonen. En tiedä, mistä säkeistön pois jättäminen johtui, mutta kuulin ympäriltäni arveluja, että enää nämä hämäläisen tytön tunnusmerkit eivät tämän päivän Suomeen päde. Yhtä lailla maahamme jopa toisista maanosista muuttaneet ovat kansalaisuuden saatuaan suomalaisia ja tämä on heidänkin satavuotias kotimaansa. Tämä huomioidaan myös Totto ry:n toiminnassa, kuten puheenjohtaja Esko Oikarisen avauspuheessa kuulimme.

Asukkaiden osallisuuden vahvistamista puolestaan tehdään niin täällä kaupunkikotiseuduilla kuin meillä maaseudullakin. Asukkaat halutaan saada mukaan päättämään siitä, miten omaa kotiseutua kehitetään, mitä tarjotaan sen eri-ikäisille asujille sekä miten kotiseudun perinteitä kerätään ja säilytetään. Mitä sitten ovat uudet toimintamuodot kotiseututyössä? Ne ovat niitä, mitä me kotiseutuamme tai kotiseutujamme rakastavat keksimme taataksemme oman seutumme asujille hyvän elämän. Yksi, mutta vain yksi, uusia toimintamuotoja mahdollistavista seikoista, on uusien teknologioiden nousu kotiseututyöhönkin. Sosiaalisessa mediassa on mahdollisuus tuoda kotiseututyötä näkyväksi; Facebookista löytyvät esimerkiksi niin Suomen Kotiseutuliiton kuin Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:nkin sivut.

Suomen Kotiseutuliitto tekee tiivistä yhteistyötä museoidenkin kanssa. Kotiseutuliitto haastoi Suomi100- juhluvuoden kampanjallaan 'Yksi esine, tuhat tarinaa' kaikki paikallismuseot ja muutkin museot valitsemaan yhden esineen ja kertomaan sen tarinan avulla jotakin olennaista paikkakunnasta, kotiseudusta, kenties koko Suomesta, suomalaisuudesta ja maamme tarinasta. Nämä kuvat ja niihin liittyvät tarinat julkaistaan internetissä tämän vuoden aikana. Totto ry. on jo osallistunut tähän kampanjaan ja siellä Kotiseutuliiton kuvagalleriassa komeilee Nätti-Jussin kävelykeppi, jonka yhteyteen on liitetty tarina Suomen tunnetuimmasta jätkästä, lappilaisesta metsätyömiehestä. Tarinassa kerrotaan Nätti-Jussin ja kahden karhun kohtaamisesta talvisessa metsässä. Jos ette tätä tarinaa vielä tunne, niin sehän löytyy vaikka googlettamalla netistä hakusanoilla Yksi esine, tuhat tarinaa, mutta vielä helpommin se löytyy tänään esiteltävästä Toton juhlaulkaisusta.

Väitetään, että kotiseutu- ja museoharrastus on ikäsidonnaista, että vain me, joiden ikävuosissa sata on lähempänä kuin syntymä, olemme oikeasti kiinnostuneita näistä asioista. Näinkin voi olla, mutta esimerkiksi juuri tuollainen verkossa tapahtuva museoihin ja niiden esineisiin tutustuttaminen voi auttaa yhä nuorempia suomalaisia kiinnostumaan siitä kaikesta ansiokkaasta työstä, mitä museoissa tehdään. Samaten yhteydenotot kouluihin ja kutsut vierailuille museoihin saavat lapset ja nuoret aidosti näkemään, minkälainen aarreaitta museo on. Meillä Sodankylässä on kotiseutumuseossamme jo muutaman vuoden ajan ollut kesäisin kerran viikossa tarjolla lasten puuhapaja, jossa on viikoittain vaihtuvaa tekemistä lapsille ja lapsenmielisille. Mottona on, että kotiseutumuseo on myös lasten museo! Kesä- ja heinäkuun aikana museo on tarjonnut esimerkiksi museosuunnistusta, pihaleikkejä, tietoa porosta, siihen liittyvästä kulttuurista ja käsitöistä, rieskan matkaa viljasta leiväksi ja tutustumista näyttelyyn Lelut, leikit ja lapsuus. Samoin täällä Pöykkölässä on tänäänkin tarjolla lapsille perinneleikkejä ja satuja.

Kerroin alussa Pöykkölässä päivää vaille neljäkymmentä vuotta sitten kuullusta Eila Jokelan puheesta. Mistäkö siitä sain tiedon? No, sehän lukee tässä Toton 14. julkaisussa, joka minullakin tavallisesti on kirjahyllyssä kotona. Syynä tämän kirjan omistamiseen on aktiivinen kotiseututyön tekijä, joka nosti Toton työtä esille myös virkatehtävissään Lapin korkeakoulussa. Minulle, luokanopettajaopiskelijalle, biologiaa, maantietoa ja ekologiaa opettanut tohtori Jouko Pirola sai tietoonsa, että harrastin murrerunojen kirjoittamista. Hän innostui heti ja pyysi minulta muutaman runon tähän Totto-kirjaan, joka julkaistiin vuonna 1984. Sieltä ne löytyvät tyttönimelläni Korhonen, Runoja poromiehen vinkkelistä. Olin kirjoittanut ne lukiolaistyttonä samoin kuin seuraavan runon, johon tämän puheeni päätän, samalla, kun kiitan kunniasta päästä osalliseksi tätä hienoa juhlaanne.

*Mie kasvoin kiini tähän maahan.
Aikoinhan pappa
nousi ylös Sattasjokivartta pesuhensa kans.
Tuli asumattomhan korphen,
löi repun oksanhankehan,
raivas pellot ja rakensi perhhehensä asunnon.
Siitä jatko minun isä,
ja tänne met jäimmä.*

*Mie en pappaa koskehan nähäny,
mie vishin synnyin liian myöhhän.
Mutta papalta mie sain perinnöksi
rakkauen tähän maahan,*

*halun viiellä ja variella tätä sentua,
omia peltoja ja mettiä.
Sattasjoen törmälle mie juurruin
ja täältä molen yrittäny
ravintheja juurbini saaba.*